

Haláltangó?

Beszélgetés Pósa Zoltánnal

Pósa Zoltánnak először nem a verseit vagy prózáit olvastam, hanem a Hernádi Gyuláról írott hiánypótló monográfiáját. Kezdetben csupán öreg barátunk személye kapcsolt össze minket. Ez az ismeretség attól kezdve mélyült el, amikor elolvastam *Aranykori tekercek* című nagyregényét. Azóta összeköt bennünket a megalkuvásmentes társadalomkritika és az öntörvényű világ megteremtése iránti igény is. Bármelyik művét veszem elő, mindegyikből kiderül, hogy tartása évtizedek óta változatlan az arctalan szellemtipró nagyhatalmakkal szemben; nem csapódik egyetlen divatos irányzathoz sem; képtelen az alkura a modern világgal, és van bátorsága időtlen keresztényként élni; íróként, költőként és hírlapíróként ugyanazzal a szívóssággal és határozottsággal kiáltani Istenhez. Sok kötetlen beszélgetésünk előzte meg ezt a mostanit, amely gazdagréti otthonukban jött létre, és nem titkoltan az összegzés szándékával is készült.

– *Korábbi, gazdagréti, balatonföldvári beszélgetéseink alapján számomra úgy tűnik, hogy meglepően hamar jutottál el a Kádár-rendszer hazugságainak, illetve az Aczél György által tiltott, türt vagy támogatott kulturális élet kirekesztő tulajdonságainak leleplezéséig. Életműved legmarkánsabb darabja, az Aranykori tekercek is ezzel a szándékkal íródott. Bevezetésképpen jó lenne, ha átfutnánk a nagyregényed megírásáig ívelő életpályádat. A múltkor nevetve említetted, hogy egyesek már fiatalon jobboldali anarchistának tartottak, a későbbi káderlapodra pedig azt írták: reakciós partizán vagy. Rájöttél, honnan van benned a makacskodásra, lázongásra és szembenállásra való hajlam? Talán családi vonás ez nálad?*

– Tényleg a zsigereimben van, hogy mindent, ami nekem nem tetszik, vagy amivel nem értek egyet, gondolkodás nélkül, szinte anarchisztikusan elutasítok. Azt hiszem, ezt a tulajdonságot főként anyai ágról örököltem. Családunk gyökerei részben Felvidéken, részben Székelyföldön sarjadnak. Pósa Lajos, a magyar gyermekirodalom klasszikusa volt a dédnagybátyám, ő Felvidéken,

Nemesradnóton jött e világra. Képtelen módon néha irredenta költőnek szokták nevezni, pedig már 1914-ben elhunyt. Édesanyámék családja háromszéki, tagjai Uzonból származnak. Az anyai nagyanyám családja uzonyi és máramarosi, a nagyapám pedig aradi születésű. Mind a ketten református tanítók voltak. Az apai nagyszüleim félig felvidékiek, félig partiumiak. Apai nagyapám, idősebb Dr. Pósa Péter esperes, születésem előtt két évvel hunyt el, Miskolcon az Avasi Református templom mellett van a sírja. Apám a születésemkor Debrecenben volt színikritikus, majd 1952-től a szocialista újságírás minden ágából kiábrándulva Szegeden tanított a József Attila Tudományegyetemen. Édesanyám a Kossuth Lajos Tudományegyetemen a Francia intézetben volt tanársegéd. A szüleim hamar elváltak. Nagyváradi származású nevelőapám, Dombrowszky József nyelvész, akiről azt hitték, hogy az ósláv és óoroszlány nyelv történetét fogja megreformálni, de nem sikerült neki, mert mint egykori ötvenhatos, túlságosan sok akadályba ütközött. Kiskoromtól kezdve úgy viselkedtem, mint egy felvidéki dzsentri gyerek, vagy egy nagytermészetű

székely rabonbán. Anyáméknak sok fejfájást okoztam a magatartásommal. Fékezhetetlen székely vérem nem engedte, hogy nyugodtan üljek az iskolapadban. Képtelen voltam egy-egy órát kibírni, másokat sem hagytam figyelni, állandóan fészkelődtem, vagy beszélgettem. Költői pályám úgy kezdődött, hogy hat és fél évesen megírtam két nagyon rossz verset. Bennük olyan hangon beszéltem az Istenélményemről, mintha a munkásmozgalmat dicsőíteném egy csasztuskában. Édesanyán megmutatta kis klapanciáimat egy reakciónak bélyegzett költőnek, Marczonny Tibornak, aki rögtön észrevette, milyen jól fűzöm egymáshoz a szavakat, megérezte a bennem rejtőzködő, ahogyan ő mondta, „zseniális” prózáírót. Az első igazi versemet gimnáziumban írtam, amikor elsőként beleszerettem egy osztálytársnőmbe. Ez a vers azután kézről-kézre járt, sokan idézték udvarlás közben, barátaim hódító eszközévé vált, én meg kaptam rá egy ötöst magyarból.

– *Kiknek a művei voltak az első olvasmányélményeid?*

– Olvasni nagyon szerettem attól kezdve, hogy nagyapám négyévesen, mikor mumpszosan nyomtam az

*Az író szülei: Nagy Ilona és Pósa Péter
(Vámospercs, 1943)*

ágyat odahaza, megtanított írni és olvasni. Érdekes az is, hogy eleinte nekem meséltek a felnőttek, majd elkezdtem fejből mesélni a nagynénémnek, Uzoni Uzonyi Rózsika néninek, mindenféle elképesztő történeteket manókról, tündérekről, varázslókról. Nyolcéves koromban elolvastam Jean Cocteau *Vásott kölykök* című regényét. Édesanyámat ez megdöbbsentette, ráadásul ezután a szülői könyvtárból kiválasztottam a Bibliát, illetve Szabó Dezső regényét, a *Csodálatos életet*. Ez a névsor hamarosan kiegészült Sinka Istvánval és Nyirő Józseffel, majd Jókai Mórral. Mire felépültem, „megfertőzött” az Istenhit, a hazaszeretet. Ezekhez társult a kommunizmus feltétel nélküli utálat.

– *Nem akartak megszabadulni tőled a tanáraid a gondolkodásod és a magatartásod miatt?*

– Dehogynem. Sokszor. Az 1956 után letartóztatott színművész-génius, Mensáros László fiához, Péterhez hasonlóan én is fekete bárány lettem. Állandóan ki akarták tenni a szűrőmet az iskolából. Mindig engem vádoltak meg azzal, hogy verekedéseket kezdeményezek, holott ez nem minden esetben volt igaz. Hasonlóképpen stigmatizáltak, mint

Nyilas Misit. A bolsevik igazgatóhelyettes már saját magam miatt utált jobban, azt mondta rólam: kisugárzik belőlem a bajkeverő, mert afféle „fiók ötvenhatos” szerepet akarok játszani. Bármilyen rendbontás történik, ő elhiszi, hogy én tehetek róla, mert idegesítő és lázító természetemmel ráveszem a többiekre arra, hogy botrányt kavarjanak. Ebben lehetett valami, mert előbb-utóbb minden nagyobb balhéba belekeveredtem, s olyannyira nem titkoltam, hogy utálom az oroszokat, amiért leverték a forradalmat, hogy anyámékat 1958-ban berendelték miattam a rendőrségre. A helyzetemet tovább rontotta, hogy nagyszüleim addig kardoskodtak, amíg el nem kezdtem jámi ötödiktől kezdve református hitoktatásra. Hetedik osztályos koromban konfirmáltam a Nagytemplomban, a fél város szeme láttára vettem magamhoz az úrvacsorát. Ezt egyetemi oktatók gyerekének nem nagyon nézték el, anyámat és nevelőapámat újra vegzálni kezdték. Emiatt az öcsém már nem is konfirmált.

– *Mit csináltak a szüleid 1956 őszén?*

– Nevelőapám tagja volt az egyetemi munkástanácsnak. Várta, hogy mikor jönnek érte, de nem vitték el. Ehelyett 1990-ig folyamatosan azt kellett tapasztalnia, hogy mindig falakba ütközik. Szomorú, meghasonlott ember vált belőle. Egy ideig hagyták érvényesülni a tudományos pályán, de amikor meghívták a Sorbonne-ra professzornak, azzal törték ketté a karrierjét, hogy nem adtak neki kiutazási engedélyt. Szegedi édesapámat, aki az ottani tüntetésen az elsők között vonult, valószínűleg börtönbe zárták volna, ha az apósa nem emeli ki az aktáját az

elitélendők közül. Megtehetette, mert elvállalta, hogy vérbíró lesz. Időközben megérkezett Szegedre Király István, akit azért küldtek az egyetemre, hogy csináljon rendet. Édesapámat számúzták a szegedi főiskolára, az 1963-as amnesztia után visszakapta az egyetemi katedrát. Akkor azonban az előadásain bírálni kezdte Kádár Jánost. Többek között azt mondta róla, hogy sokkal rosszabb Rákosi Mátyásnál, mert a nemzet gerincét roppantja meg, kiirtja az emberekből az ellenállásra való hajlandóságot. Emiatt a kandidátusi disszertációját mindig visszadobták. Docens maradt örökre, 1979-ben nem bírta tovább a feszültséget, és öngyilkos lett. A családomat ért megrázkódtatások csak fokozták bennem az ellenzékiiséget.

– *Hogyan alakult az életed 1956 után?*

– A felső tagozatot az egyetem gyakorló iskolájában kezdtem, matematikatanár osztályfőnököm, aki egy ávos felesége volt, gyűlölte a családomat. Borzasztóan utált engem. Onnan azért rúgtak ki másfél hónap alatt, mert a Kossuth utcán az iskolából hazafelé menet nyolcan-tizen egymásba karolva vonultunk és azt kiabáltuk: „Aki magyar, velünk tart!” A tanárok szétkergettek bennünket, társaim bevallották, hogy az én ötletem volt. Képzeld el, milyen

Debrecen, Piac utca 3., az író első hajléka

következményekkel járt ez 1958-ban! Szerencsére fölvettek a Református Főgimnázium épületében működő Péterfia Utcai Általános Iskolába, amit „kisrefi”-nek hívtak, a jó részben közös tanári kar okán is. A szüleim őszintén beszéltek előttem arról, hogy milyen korban élünk, de azt is elmondták, hogy az iskolában ezekről a dolgokról nem lett volna szabad semmit sem szólnom. Ennek ellenére én nyíltan szidtam az oroszokat, amiért levették a forradalmat. Erről újra értesítették a rendőrséget, ahonnan édesanyám egyik volt tanítványától visszahallotta a történetet, ő lépett közbe, azért úsztuk meg. Még mindig nem tanultam. 1959-ben, a május elsejei egyetemi felvonulásra anyámék magukkal vittek, de előtte megeskettek, hogy nem csinállok bajt. Nem is tettem semmit addig, amíg az egyik szervező a kezembe nem adott egy vörös zászlót, amit én azon nyomban odavágtam a földhöz, s rátapostam, azt mondva: „Hiszen ez a gyilkosok zászlaja!” Az egyik későbbi kedvenc tanárom, rövid tanársegédi és irodalmi szerkesztői pályafutásom idején főnököm, a legendás Ady-kutató, Kovács Kálmán mentette meg a helyzetet azzal, hogy gyorsan kezembe nyomott helyette egy nemzeti színű zászlót. Aztán félrevont és kerek percc kimondta: ha nem akarom veszélyeztetni a szüleim állását, sőt, most már a szabadságát is, tegyek lakatot a számra. Neki hittem, mert ő is 56-os volt, de most már ő mondta: „Vigyázzak, mert azokat, akik fejjel mennek neki a falnak, senki sem menti meg a mai világban, hasonló helyzetben őt is cserbenhagyták a barátai.” Ez csak részben indokolja, miért akartak a szüleim mindenáron nyelvést farag-

ni belőlem. Életemben először rövid, átmeneti időre hajlottam a szülői szóra, ugyanis negyedikes gimnazista koromban visszakaptam a verseimet az Alföld szerkesztőségében azzal az indokkal, hogy a formavilágom túl

Esküvői kép (1976. október 9., Debrecen)

bonyolult, stílusom barokkos és dekadens, a mondanivalóm vagy túlságosan elrugaskodik az anyagi valóságtól, túl sokat „kereszténykedek”, vagy pedig egyértelműen elutasító vagyok a mindennapok tapasztalataival szemben. A szerkesztőség szerint a Kádár-rezsim világa nem ennyire sötét, legalább azt el kellene döntenem, hogy urbánus vagy népi ellenzéki akarok lenni, a kettő együtt, a harmadik tiltott irányzattal, a kereszténységgel megfejelve elfogadhatatlan, ezért integrálhatatlan vagyok. E szavak kíséretében a szerkesztő jóságos mosollyal a kezembe nyomta verseimet, amelyek 1990 után hiánytalanul megjelenhettek.

Ez a körmönfont elutasítás győzött meg arról, hogy átmenetileg engedelmes gyermekké válva orosz-német szakra adjam be a jelentkezésemet. Második évben mégiscsak visszakanyarodtam a magyar szakhoz úgy, hogy a német mellett párhuzamosan lettem az összes vizsgát magyarból is, de ez az idegeimet teljesen tönkretette.

– Érték olyan szellemi hatások az egyetemi évek alatt, amelyek tovább mélyítették szembenállásodat a rendszerrel?

– Az egyetemen kiteljesedett a reakcióssá válásom. Egy lány, aki olvasta a verseimet, azt mondta, hogy tipikusan keresztény-egzisztencialista költő vagyok. Erre a szüleim kutató-jegyével kikölcsönöztem a könyvtárból Sartre, Camus és Heidegger műveit. Elmélyültem az egzisztencializmusban, hogy megtudjam, valójában ki is vagyok én. Hamar beláttam azonban, hogy a keresztény jelző találó, egzisztencialista viszont csak annyira vagyok, mint minden fiatalember, aki kételkedő elmével keresi önmagát az univerzumban; az elfogadhatatlan államszocialista társadalomban és a konzervatív mikrovilágban, ahol az ember egyszerre kénytelen tiltakozni a baloldali, ateista diktatúra és az ókonzervatív iskolai, szülői „vaskalaposság” ellen. Az én helyzetemet még bonyolultabbá tette az, hogy már a rendszeres templomba járást is titkolni kellett anyámék előtt is. Dühömben református létemre elkezdtem misére járni a Nagy Sándor telepi katolikus templomba. Talán innen erednek keresztény, forradalmár, jobboldali anarchista, reakciós partizán viselkedésem gyökerei. Másodikban a filozófia tanszék egyik viszonylag nyitottabb adjunktusa

Az író 50. születésnapján Gazdagréten (1998)

Balról: Ferencz Ilona és Dombrowszky Ádám (az író öccse és felesége),

Barna Márta és Pósa Zoltán

megkedvelte a gondolkodásomat, és többféleképpen megpróbált integrálni. Elküldött egy gimnáziumba, hogy vallás és szocializmus címmel tartsak szemináriumot. Mire én a középiskolában az egyetemi párttitkár lányának füle hallatára kijelenttem: „Nekem azért nem okoz gondot a vallás és a szocializmus összeegyeztetése, mert nem vagyok szocialista, igenis van Isten, én hamarosan meg fogok házasodni, elveszem a szerelmemet, és a református egyház szertartása szerint esküszünk meg a Nagytemplomban.” Majdnem kirúgtak. Harmadéves koromban részegen kövel bedobtam a pártbizottság és a volt gimnáziumom épületének ablakait. November 6-án pedig kiszereztem a zászlótartókból a vörös színű lobogókat, és mindet beállítottam a kukába. Ebből már rendőrségi ügy lett. Tamkó Sirató Károly orvos öccse mentett meg. A detoxikálóban ő látott el, én meg megkérdeztem tőle, hogy véletlen-e a névazonossága a költővel. Erre felkapta a fejét. „Te olvastad a bátyám verseit?”, kérdezte. Valahogy rávette a rendőr főhadnagyot, hogy a jelentéséből hagyja ki a vörös zászlókat, csak azt írja bele, hogy

részegen randalíroztam. Az ügynek ezzel még nem volt vége. Egy ezredes behívatott és alaposan megmosta a fejemet. „Ezzel a magatartással csak azoknak használsz, akik a nyakadat akarják törni. Igen, jól hallok, azok örülnek legjobban, akiket örökké

szidsz, a látszólagos elvbarátaid pedig ügyis cserbenhagynak, amint bajba kerülsz.” Kiderült, hogy édesanyám tanítványa volt, 1956 után is ő védett meg bennünket. A debreceni rendőrségen kesztyűs kézzel bántak velem. Kovács Kálmán tanszékvezető azzal biztatott, hogy ha nincs több botrányom, akkor egyetem után bevisz az Alföldhöz szerkesztőnek, külsős előadóként pedig meghúzzhatom magam a magyar intézet könyvtárában, s aztán egy-másfél év múlva becsúszok a tanszékre is. Mind

A szent család a balatonföldvári Bádóg kocsmában (1999)

a két helyen ő lett volna a főnököm. Arra gondolt, hogy ír majd rólam egy pozitív jelentést, melynek hatására idővel főállásba kerülhetek az egyetemen. Ezt az hiúsította meg, hogy nem kaptam ajánlást a KISZ-től, sőt éppen

ellenkezőleg, úgy vélték: politikai okokból „a klerikális reakció képviselőjeként” alkalmatlan vagyok arra, hogy egy szocialista egyetemen tanítsak. Nem csak a botrányok miatt. Időközben megjelent az Alföldben három tanulmányom, az egyik Hernádiról szólt, arról azt mondták, hogy keresztény egzisztencialista szellemiségű. Egy Lengyel Józsefről szóló tanulmányomban leírtam, hogy a vörös és a barna diktatúra egyformán emberellenes. A harmadikban dicséret szavak mellett elmarasztaltam Ladányi Mihály költőt azért, mert csak kincstári ellenzéki. Hálás vagyok a Kossuth Lajos Tudományegyetem legendás nagy tanárainak, az elhunyt Barta Jánosnak, Bán Imrénnek, Juhász Bélának, a két ötvenhatosnak: Julow Viktornak és Kovács Kálmánnak, valamint az élőknek, Szuromi Lajosnak, Fülöp Lászlónak, Görömbei Andrásnak és Imre Lászlónak az indíttatásért. Nekik is köszönhető, hogy ezek a tanulmányaim később megjelentek.

– Sohasem próbálkoztak azzal, hogy megnyerjenek a maguk számára?

– Ötödéves koromban megkeresett egy rendkívül intelligens, barátságos, nyakendős úr, aki fölkért arra, hogy legyek a Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottágának tagja. Behívatott az egyetem kulturális bizottágának negyedik emeleti helyiségébe, s nagyon nyájasan és őszintén beszélt. Elmondta, hogy a KISZ KB-ből kerülnek ki a magyarországi nagy napilapok, központi folyóiratok, a televízió, a rádió, a tudományos kutatóintézetek és az egyetemek vezető káderei. A káderlapom nagyon rossz, de az a különbség az ötvenes és a hatvanas évek között, hogy „ha benő a fejem lágya, a bűneim egyik napról a

másikra meg vannak bocsájtva”. Olyan fizetést ígért, amiről a tanáraink álmodni sem mertek. Nyomban beköltözhettem volna egy KISZ lakótelep ötvenöt-hatvan négyzetméteres lakásába, amelyet három év múlva, hacsak nem csinállok valami stiklit, jelképes áron megvehettem volna. Gondolj bele – egy pártállami rendelet következményeként 1990-ig – másnak öt évig kellett egy huzamban Budapesten laknia, vagy megszakítás nélkül főállásban dolgoznia ahhoz, hogy beadhassa egyáltalán a lakáskérelmet valamelyik fővárosi tanácsnál, s ha megkapta, fél életem át törleszthette a részleteket. Ha igent mondtam volna, 1972 szeptemberétől beiskoláztak volna az Országos Vezetőképző

Központba, azaz az MSZMP főiskolára, közismert nevén: a pártfőiskolára. Havonta egyszer el kellett volna mennem vidékre, egy gyárba vagy téeszbe, s ott kérdőíveket kitölteni, beszélni az igazgatóval, a párttitkárral, néhány általuk kiválasztott munkással. Az összegyűlt anyagból, ha lett volna hozzá kedvem, a saját nevemen írhattam volna szociográfiai, szociológiai tanulmányt, vagy átadom a központnak, ahol valaki más ír belőle valami jó kis szociot tanulmányt, novellát, esetleg valami mást. A hiúságomra próbált hatni, amikor azt állította, hogy „nagyra tisztelnék” (sic), és félre ne értsem: nem a belügyminisztérium keresett meg, nem akarnak belőlem ügynököt csinálni, mert mindenki tudja rólam, hogy egyenes ember vagyok, aki képtelen a konspirációra. Nekem nyíltan felajánlották: vagy mindent, vagy semmit. Vagy nyíltan közéjük állok – mondta –, vagy elterjed rólam, hogy nemet mondtam, s mivel „ők”

mindenütt ott voltak, ahol a sorsdöntő ügyekről határoztak, még egy vidéki lap hétvégi mellékletében szereplő vers közlését is megakadályozhatták. Nem kértem gondolkodási időt, rögtön nemet mondtam.

– *Hogyan gondoltad el a folytatást az egyetem befejezése után?*

A római Angyalvár csúcsán (2006)

– Nem foglalkoztatott. Úgy vélttem, hogy ilyen apróságokkal nekem nem kell törődnöm. Az Isten majd elrendezi valahogy az életemet. A lényeg, hogy szabadon írhattam. Irracionális módon voltam meggyőződve arról, hogy engem nem fognak „elsikkasztani”, én leszek az, aki mégiscsak áttöri valahogy az ideológiai korlátokat, mert Isten segít, és az igazi tehetség nem kallódhat el még a diktatúrában sem. Beletörődni azonban nem tudtam az akkori állapotokba. A lényemből, az arcomból, az egyéniségemből, a munkáimból a világ tökéletes elutasítása áradt, ahogyan azt Pilinszky János meg is jegyezte a verseim kapcsán, amikor egyszer találkoztunk – tehát reménytelen eset vagyok.

– *Mennyire erősített meg eltökéltségemben a Hernádi Gyulához fűződő barátságod?*

– Teljes mértékben, méghozzá kezdetektől fogva. Gyulával úgy ismerkedtem meg, hogy 1971-ben az Egyetemi Színpadon rendezett szer-

zői estjén bemutatkoztam neki, és odaadtam a verseimet az *Aranykori tekercek* első fogalmazványával együtt. Eltökélt szándékom volt, hogy a szakdolgozatomat Hernádi műveiből fogom megírni. Már nagyon vártam a következő személyes találkozást, erre a Gellért Szálló presszójában került sor, ahol később oly sokszor ültünk le beszélgetni. Először a verseimet és a prózáimat olvasta el. Azt mondta: ha azok nem lettek volna nagyon jók, akkor lebeszéltem volna arról, hogy róla írjak szakdolgozatot. Hernádival a sorsunk inntől kezdve összefonódott. 1972 novemberében az irodalmi napok alkalmából szeretttük volna színre vinni a *Száraz barokk* című parabola-novella alapján írott egyfel-

vonásosunkat, amely arról szólt, hogy a vörös diktatúra még a barnánál is rosszabb. A bemutatót megakadályozta a rendőrség, arra hivatkoztak, hogy időközben betiltották az előadást. Tiltakozásképpen a színészekkel tüntetőleg leültünk a díszudvar közepére, és sokáig nem voltunk hajlandóak mocanni sem. A többséget hamar jobb belátásra térítették a helyszínre érkező pártvezetők. Én addig nem álltam fel, míg a darab rendezője el nem kezdett hibáztatni mindenért, s könyörögni, hogy hagyjam abba, mert őket rúgják ki miattam az egyetemről. Utána megvádoltak, hogy „kis 56-ot” akarok kirobbantani a városban. Ezután végképp búcsút mondhattam az Alföld szerkesztőségének, illetve az egyetemnek. Mivel négy hónapig sehol sem dolgoztam, keresni kezdett a rendőrség, akkoriban még létezett a közveszélyes munkakerülés. Ettől kezdve számos munkahelyem volt 1985-ig, amikor megjelent első

könyvem, az *Ama török*, amelynek kiadását nyolcéves huzavona után Gyula harcolta ki Kardos Györgynél, a Magvető Kiadó ex-ávós igazgatójánál. Az 1985-ben Hernádiról írott monográfiát öt évig aszalták, 1990-ig nem jelenhetett meg, mert lelepleztem az életmű diktatúraellenes vonásait. A rekorder az *Aranykori tekercek*, melynek első változata 1970-ben készült el és csak 2003-ban jelent meg, erről Gyula gyönyörű méltatást írt a Lyukasórában.

– *Hogyan határoznád meg élet-szemléleted körvonalait és határait?*

– Életművem mágneses központja, az opus magnum, az *Aranykori tekercek* üzenetével válaszolnék. Én nem hitetlen egzisztencialista vagyok, aki szerint a semmiből jöttünk, s visszatérünk oda. Regényhősöm, szócsövem, Szeép Barna Zoltán barokk egyetemességélményre, a bibliai tíz parancsot, az ószövetség és az evangéliumok kozmikus élményére, az isteni teljességre vágyik, a szabadságért rajong. Született keresztény hívő vagyok, akit többször is megérintett íróként, költőként, magánemberként a Szent Lélek közvet-

len megtapasztalásának élménye. Az *Aranykori tekercek* (2003), a *Menekülés négy sávon* (1994), a *Mediterrán tinta-búra* (1999), valamint versköte-tem: a *Magyar vagyok* (1997), az *Alászállás* (2006), az *Olvasó* (2007), a *Törött tükörbe néztél* (2008) ta-

núskodnak arról, hogy a református, a hitre és az angyali útra eleve elrendelésben és a katolikus szabad akaratban és választásban egyszerre hívő gondolkodó vagyok. A verseimben a világot olyannak ábrázolom, amilyennek látni szeretném.

– *Tudom, nincs nehezebb a költőnek, mint az alkotói módszerről beszélni, de neked ez is menni szokott.*

– A versírás Istentől érintett, lebegő, emelkedett állapot, mintha a mindenható diktálná felülről a sorokat. Mindig érzem, hogy papírhoz (vagy a Magyar Nemzet szerkesztőségében, ügyeletben), számítógéphez kell ülnöm, és csak arra emlékszem, ami előtte történt és arra, hogy már javítom is. A próza teremtése közben nem csak érzem, de tudom is, hogy benne vagyok. Versíráskor emberfeletti állapotba kerülök, illetve: mintha a fejemnek, az agyamnak egy hasonmása telepedne tényleges, fizikális koponyámra, és az mozgatná a karomat, a kezemet. A vers a maga egészében már kész lehet belülről, csak felszínre kell hozni, nálam ez ötféle hangnemben sikerült. Az egyik inspirálóm az Evangélium, a négy kötetemből s a kéziratot műveimből jelentős hányadot tesznek ki az Ó- és Újszövet-

Márton Évával, Farkas Antal rendező-operatőr feleségével (Zetelaka, 2008.)

Tamási Áron házában, Farkaslakán (2008)

ségi enigmákból, képekből, aforizmákból kikristályosodott versek. Legalább ugyanennyi szerelmes versem van, amelyekben az önmagát meghatványozó „Én-élmény” helyett a „Mi-élmény” dominál. Jellegzetességük, hogy szinte mindet a feleségem, a nevesített múza, Barna Márta ihlette, ami unikum a magyar költészetben. A harmadik fő témám a hazaszeretet, e költeményekben visszasírom Nagymagyarországot, dicsóítom szülőhelyem, Debrecen, „második új hazám”, Balatonföldvár, Szántód, Kőröshegy, Hévíz, Mária-pócs, az őshaza, Erdély, Szováta, Székelyudvarhely, Csíksomlyó, Kézdiszentlélek, a Békás szoros, Nagyvárad, Jádvolgye és Felvidék szépségeit és néha Belissima Itáliát. Spirituális verseim a magyar ősvallásból, a kelta hitvilágból a jelenre tekintő, jövőben bízó belső forrongásaimból és a konkrét anyaországi, erdélyi, felvidéki, olaszországi útjaimból táplálkoznak. A negyedik csoportba tartoznak a halálfélelem, a szorongás, a rettegés hermetista zsoltárai. De vannak a verseim között groteszkek, imitáltan ripacszkodó, bohócokó opusok, „kaparcsok” is. Eddig mintegy négyszázötven verset menttem meg az elégetéstől.

– *Prózai munkáidban azért igen-csak tágitasz az említett gondolat-rendszereken, bizony sikamlós,*

erotikus, szuper érzéki jelenetek, szabad szájú párbeszédetek teszik változatossá életművedet. Nem véletlenül nevezett Erős Kinga a spanyol, vagy latin-amerikai alkotók magyarországi rokonának, aki a műveit ráadásképpen még Joyce intellektualizmusával is képes fűszerezni, ez utóbbi megjegyzés már Hernádi Gyula híres Pósa méltatásából van.

– Jó, hogy kimondtad, nehogy bárki is szenteskedő, rosszul megtért, az emberi gyöngeségek iránt türelmetlenné vált szemforgatónak higgyen, ami a regényeim világát ismerők számára megmosolyogtatónak tűnne. Regényeimben a hősök, vannak jó páran, a sátánnal küszködnek, a gonosz kísértéseivel vívódnak. A prózámban sem hallgatok arról, hová kellene eljutnia, kiteljesednie a gyarló emberiségnek, illetve az egyes embernek, de a megjelent tizenegy regényben és temérdek kéziratomban is azt tárom föl, ami van, a létező jót és a létező rosszat.

– *Egyik leghűségesebb költő barátod, kritikusod, Csontos János költő, Az ezeréves Pósa Zoltán – Isten vagy sátán harmadik út nincs című Hír Televíziós film rendezője szerint mindent megírtál, amire rendeltetél. Egyetértesz ezzel?*

– Igen, de remélem, ez nem azt jelenti, hogy meg is halhatok, akár még ma. Eddig megjelent három nagyregényem: a szürrealista, tradicionalista, mintegy kétezer oldalnyi regénytrilógiám, az *Aranykori tekercsek*, a *Menekülés négy sávon*, s a *Mediterrán tintabúra* íve 1945–1975-ig tart. Mind a három eszmei összegzés igényével készült. Az első „felvonás” címének valóságos üzenete: visszatérni az emberiség eszmei aranykorába, amikor még közvetlen

kapcsolatban álltunk Istennel, és a szavak azonosak voltak önmagukkal. Ironikus jelentése: a mostanában újjáéledő mendemonda, amely szerint az elmúlt század úgynevezett hatvanas évei aranykornak számítottak, velejéig hazug. Egymásra vetül hát a valódi és a hamis legenda, a regény szellemi és tényleges, konkrét jelenideje. Az *Aranykori tekercsekben* fölismertethetőek a korábban elmesélt

Székegyföldön, Gyergyószárhegyen, a Lázár-kastélyban (2008)

valódi életben játszódó fordulatok. A történet folytatódik egy önálló, a saját lábán megálló szürrealista, költői tömbregénnyel, a *Menekülés négy sávon*nal, amely lendületes, lidérces, erotikus pikareszk rémálom a hetvenes évekről. Szép Barna Zoltánt ebben az álom-kollázsban Korsó Györgynek hívják, ellenségei szerint hozzázüllött a csúfnevéhez, s menekül az örökös ivászat, a stoppos utak, az érzékiség és a terméketlen, agyfacsaró kávéházi, egyetem-folyosói viták poklába. Ám ráébred a jövőre, a megváltásra az Istenhit, a regény és versírás, a tanulmányírás és a valódi szerelem, a házasság ígéretére, amelynek beteljesítője leendő felesége, az *Aranykori tekercsekben* is már szereplő csodálatos lány, Barna Márta, a Kékszárnyú Márta. E regény végtelen eszmei horizontja mellett a valódi ideje az 1974–1975-ig tartó tanév. A tradicionalista, szürrealista regényfolyam záróköve, a *Mediterrán tinta-*

búra, amelynek valóságos ideje három üdülőben letöltött nap, közvetlenül a remek-rettenetes *Menekülés négy sávon* korszak után. Ebben a főhős ráébred arra, hogy menekülésével majdnem kiírta és kiitta magát az életből, ahová vissza kell térni. Álmában már megigazul, egy gyönyörű, bibliai látomás, szürreális, mitologikus jelenetsorban Isten előtt frigyre lépnek a Kékszárnyú Mártával. Realista kisre-

gényeim folyama az *Ama törökkel* kezdődik. Ez is arról szól, hogy a Kádár-korszakban nem létezik hiteles önmegvalósítás. *Az irodalmi dandy, avagy kora nyári üdvözlés* (2005) hetvenes évekbeli olvasótábori történet, üzenete szerint, a jobbitó pedagógiai, népművelői szándék is fonákjára fordul. Másként vall ugyanerről a hetvenes években a *Különleges szakasz* (2004). Egy szabolcsi,

szürke kisváros kaszárnyájában, kocsmáiban, lepusztult terein játszódik, főhőse három tartalékos tiszt tanfolyamra járó fiatal értelmiségi antikaton. A fiúk a leszerelés előtti pillanatokban döbbennek rá, hogy a hetvenes évek kinti világánál még odabenn is jobb volt, hiszen a kádári hétköznapokból nincs leszerelés. A nyolcvanas évekbe, a rendszerváltás küszöbére vezettem olvasóimat a *Pünkösdi királyfi* (1995) és az *Akkor mindenki velem törődött* (1995) című realista kisregény-monológjaimmal. A *Pünkösdi királyfi* újságitró-igazságbajnok főhősét a fővárosi napilaptól is kirúgják, de nem adja be a derekát. Az *Akkor mindenki velem törődött* főszereplője egy rokonszenves kalódó értelmiségi, aki földadja a harcot, s a lassú züllés, önsorsrontás szuicid útját választja. Különösen szeretem *Az ifjúság maradéka* (2009) című, alig tegnapi, a legsötétebb poszt-Kádár korszakban, a vérbeli Gyurcsány-

érában játszódó regényt, amelyet a Magyar Napló 2007-es regénypályázatára írtam meg, s megkaptam rá az egyik különdíjat. Erre kiváltképpen büszke vagyok. Egy vidéki szerkesztőségben és a szomszédos, lepusztult faluban játszódik, főhősei egy baloldali liberális lapnál kényszerből dolgozó, nemzeti elkötelezettségű újságírók. Eljutottunk az Aranykori *tekersek*ben ábrázolt gyermekkoromból a beszédes című *Az ifjúság maradéka*, vagyis a korosodás jelen idejébe. A regényfolyam végső tanulsága: a hőseim járják a kommunista, majd a posztkommunista világban a haláltangót: egy lépés előre, kettő hátra. Utoljára, 2010 elején jelent meg a *Pósa Zoltán breviáriuma* című „olvasókönyv”, ebben verseim, prózáim mellett rólam szóló tanulmányok, kritikák és a hatvanadik születésnapomra írt köszöntő versek szerepelnek.

– *Arról is szeretnék megkérdezni: inspiráló, vagy bilincsbe verő hatása volt nálad 1989-től kezdve az újságírásnak?*

– Nem biztos, hogy népszerű, amit mondok, de mindig is szenvedésnek éreztem, ha valaki azt állította, hogy a napilapos munka mellett nem megy az írás. Nekem a nehéz időkben sem a munkával, hanem a rendszerrel volt pöröm. Ne feledjük, Ady, Móricz, Kosztolányi is, többnyire dolgoztak, újságírók voltak. Szerintem az újságírás nagyon jó háttér egy írónak. Amit elveszít időben, megnyeri élményben, nem véletlen, hogy immár tizenegy éve dolgozom a Magyar Nemzet kulturális rovatában. S az sem közömbös, hogy több mint négyezer irodalmi, filmes tárgyú írásomból és a két irodalomtörténeti

kötetemből kikristályosodik egy rendhagyó irodalomtörténet is. Persze, nem árt tudni, hogy mikor kell, s mikor szabad bármit is abbahagyni.

Az író fia és menyje, Pósa Máté és Pósa-Szücs Julianna Antónia (2008)

– *Jókai Anna, egyik fölfedező a Pósa Zoltán breviáriumában olvasható születésnap laudációjában különösen fontosnak tartotta, hogy verseid címében, ajánlásaidban név szerint, kiemelve szerepel feleséged, Barna Márta. Többször is leírtad,*

Pósa Zoltán, Barna Márta, Pósa Máté, Pósa-Szücs Julianna Antónia, Szücs László

elmondta, az ő gondviselése és térítő munkája, aktív műzsai szerepvállalása nélkül ma vagy alkoholistakönyvtárosként kallódnál a periférián, vagy már nem is élnél.

– A feleségemet életem egyik legsötétebbnek mondható korszaka-

kában, 1974-ben ismertem meg személyesen Debrecen akkor legnépszerűbb egyetemista itatójában, a Kinizsi sörözőnek nevezett Bika pincében. Korábban az egyetemi büfében már kiszúrtam magamnak. Hallottam, ahogy rendkívül árnyaltan taglalja barátjának reggelizés közben Juhász Ferenc *Harc a Fehér Báránnyal* című kötetének kozmikus filozófiai árnyaltságát s ezerszólamú, polifón nyelvezetét, Istenkeresését s azt, hogy a sátáni erővel szemben, az angyal mellett teszi le a voksát. „Ha csak ezt az egy kötetet írta volna meg, már kiemelkedő költő”, mondta, s úgy éreztem, mintha magamat hallanám. „Püspöki bölcsesség és gyermeki ártatlanság szintézise”, mondtam ki ismeretlenül. S egyszer csak egymás mellé kerültünk abban az asztaltársaságban. Diadalittasan kifejtettem neki, hogy „befejeztem szintézis-regényem első egységét a hamis aranykorról, arról a borzalomról, ami körülvesz bennünket és az igazi aranykorról, amit a lelkünkben kollektív hagyományként őrzünk, s én csak arra törekszem, hogy ama kor embereihez hasonlóan megtaláljam a közvetlen kapcsolatot Istennel”. Hogy regényeim és a verseim megjelennek, vagy nem, már nem érdekelt, mert addigra tisztán láttam, hogy csak az érvényesülhet az irodalomban, aki föladja valódi önmagát. Szuggesztíven nézett, aztán mellém ült. „Látszólag mindenben igazad van, és mégsem”, mondta. „Itt, ebben a kocsmában, ahol minden este előfordulsz, aligha találsz meg a személyes kapcsolatot Istennel. Másrészt, cenzúra, lektorterror ide, besúgók, kisznyikek, komcsi pártmókusok negatív háromsága oda, arról az alkotó

nem mondhat le, hogy elérje konkrét és metafizikus célját: hogy műve mások számára is elérhető legyen, különben elsikkad az üzenet. Egyelőre ennyi mondanivalóm van a számodra, de komolyan fölkeltetted az érdeklődésemet. És ne legyél te Korsó György – Gregory Corso, mert te nem lehetsz önromboló titán, semmi közöd a beat-mozgalomhoz (Különb is, a György nem felel meg a Gregory-nak, de ez nem lényeges). Inkább építsd föl magadat, s fejezd be minden elkezdett művedet!” Bő egy év múlva, az egyetemi menzán Márta elé álltam, s eldicsekedtem neki, hogy már elkészültem három nagyregénnyel. Kíváncsi volt rá, ezért kivettem a kéziratokat a debreceni,

Piac utca (akkor Vörös Hadsereg utcának hívták) 77. szám alatti lakás ágyneműtartójából, s másnap átadtam neki egy ócska szatyorban. Aztán két hét múlva, az egyetemi gólyabálon találkoztunk, nyomban éreztem, hogy nyertem. „Elofvastam, s a hatása alatt vagyok”, mondta döbbenet. „Istennek hála, nem csak azért, mert *Menekülés négy sávonban* szereplő Kékszámú Márta alakjában magamra ismertem, hanem mert benne van tényleg a mai világunk, de a Világ is. Az pedig misztikus személyes üzenet számomra, ahogy leírod azt a jelenetet, hogy mozgássérült gyerekeket patronálok, ami tényleg így igaz, de ezt te nem tudhattad, megérezted. Ez eszméletlen.” Azóta, 1975 novembere óta együtt élünk, 1976-ban megházasodtunk és a fővárosba költöztünk, feleségem szüleihez. 1977-ben megszületett Máté fiunk, akinek a nehézségek ellenére igyekeztünk harmonikus családi mikroklímát teremteni. Mintegy három éve boldog házasságban él feleségével, Pósa-

Szűcs Juliannával. Márta ösztönzött arra, hogy a kézirataimmal bombázzam csak a kiadókat, már az elutasítás napján küldjem tovább, pedig a sok biztatás utáni elutasítás tényleg csüggesztő volt. S mintha szándékosan akartak volna így kikészíteni. Hatszor ígérték meg különféle lektorok, hat kéziratomról, hogy szerződést kötünk,

Költészet napja a debreceni Kölcsey Művelődési Központban (2010)

Balról: Madarász Imre, Pósa Zoltán, Kemény Tamás, Cserép László, Szőcs Géza

kétszer már írásban is megszületett a kontraktus, s a finálé mégis vagy a főszerkesztő, vagy a kiadói főigazgató elutasítása volt. Hét évig hülyébbnél is hülyébb munkahelyeim voltak, az anyósoméék lakásában éltünk, minden kötettervetemet elutasították, csak könyvkritikáim és tanulmányaim jelentek meg, Márti vigasztalt, biztított, nem hagyta, hogy elhagyjam magam. Ekkor találtam ki a metaforát: „Ez a szocialista haláltangó: egy lépés előre, kettő hátra...” Márta szorgalmazta azt is, kérjem Hernádi Gyula, Jókai Anna, Rónay László segítségét. „Meglásd, előbb-utóbb sikerül rést ütni a falon”, mondta. S valóban, szinte egyszerre jött be jobb állás, önálló lakás és az önálló kötet. Feleségem a Fővárosi Moziüzemi Vállalat (1985 óta Budapest Film) népművelője, majd első párton kívüli osztályvezetője lett, emellett a Film Színház Muzsika félállású szerződéses kritikus munkatársa volt a lap megszűnéséig. Az is neki köszönhető, hogy a Magyar Köztársaság kikiáltá-

sával egy időben fölvettek főmunkatársnak a Film Színház Muzsikához. Ez volt életem első komoly, nem neveltséges munkahelye. Aztán jött a Pesti Hírlap, az Új Magyarország, a Magyar Demokrata, a Napi Magyarország, a Magyar Nemzet, e lapoknak főmunkatársa-szakújságírója lettem, 2010. szeptember 6-a óta a

Magyar Nemzet nyugdíjas, szerződéses főmunkatársa, a Fidesz kulturális tagozata fővárosi és országos elnökségének tagja vagyok. A feleségem soha nem hagyta, hogy üljek a babérjaimon, akkor sem, amikor munkanélküliként eltartott. „Önmagában a rendszerváltástól nem fog a szádba repülni a sült galamb”, mondta. A hatodik kö-

tetem után, 2000. március 15-én átvettem a József Attila-díjat Rockenbauer Zoltán kultuszminiszter kezéből, tavaly kaptam meg az egyik legrangosabb szakmai kitüntetést, a Péterfy Vilmos életműdíjat a Magyar Írószövetségben. A Széphalom Könyvműhely életműszerűen adja ki régebbi és új műveimet. Barna Márta műzsám, feleségem, „gondozóm”. Ma is elsőként olvassa el a nagyregényeimet és a mínuszos híreimet is. Olyan különös intenzitással éljük hétköznapjainkat, munkában, nyaralásokon, balatonföldvári aziliumunkban – annak a háznak a téliesítését is Márta hozta össze –, mint ha tegnap ismerkedtünk volna meg. Más nehezen mondaná ki, én könnyen teszem, mert így igaz: szerelmi házasságban élünk, s ez mindenért kárpótol. Istennek, Mártának, barátainak és ellenségeimnek köszönhetem, hogy megfordult a haláltangó, még a 2010 áprilisában véget ért szörnyű nyolc esztendőben is „három lépést előre” lett belőle.

Borbély László